

הלכות יום הכפורים סימן תריט תרב תרכא פב באר הגולה

הלילה: הגה טוב ולישן (טו) נחוק מן הארון (מחכ). (טז) ומי שאינו רוצה לומר תשובות ושירות בלילה לא יישן שם (מהרי"א). ונתחננים המתפללים כל היום לא יעוררו כל הלילה, כי מאבדין קולם כשאננם ישנים (מהרי"ל):

תרכ מנהג יפה לקצור בתפלת שחרית, ובו סעיף אחד:

א [*] (א) טוב (ב) לקצור בפיוטים ובסליחות שחרית כדי למהר, בענין שיחפלה מוסף (ב) קדם שבע שעות:

תרכא סדר קריאת התורה ומילה ביום כפור, ובו ו' סעיפים:

א מוציאין שני ספרים, א' בראשון (א) קורים ששה (ב) בפרשת (ב) אחרית מות עד "ויעש באשר צנה ה'", [*] ואם קל בשבת (ג) קורים שבעה, (ד) ומפטיר קורא בשני בפניקס "ובעשור לח"ש" ומפטיר בלשניה "ואמר סלו סלו פנו דרך" עד "כי פי ה' דבר": ב (ה) ג (ה) מילה ביום הכפורים, מלין (ו) בין יוצר למוסף אחר קריאת התורה, ולאחר המילה אומרים 'אשרי'. (והמנהג למול (ז) אחר 'אשרי') (מנהגים). י' ואם הוא (ח) במקום שארץ לצאת מבית הכנסת, אין מלין (ט) עד אחר חזרת ספר-תורה,

שערי תשובה

[*] טוב לקצור כו'. וכתב בשו"ת הר"ם הנרמל סימן כו במעשה שארע ביה"כ בעת חזרת התפלה בקול רם אצל פיוט לאל עורך דין נפלה זלגה בעיר ר"ל וברחו כלם מבוכי וגם הש"ץ עקר ממקומו ותלף לביתו גם הפסיק בדברים ושאר ענינים, והפסק הזה מקרי אנס מאחר דלא נשאר עשרה דצינתי להש"ץ וכוון ששנה כדי לגמר כל התפלה חזרו לראש, ושהה לגמר את פלה מקרי שעור התפלה בלא הפיוטים, וכאן שהוא בשלשה ברכות הראשונות אפלו לא שנה רק שניה מיעוט נמי חזרו לראש כיון דג"ר ברכה א' היא נחשבת לחזרו לתחלה, ה"ל לפי מש"ל דהו אנס מחמת התקלה ותשרף צריך לתור לראש (לענין בהפסק בגי' כ"ע מורים דאף בהפסק שלא מחמת אנס, ונזקק במקום דבעינן שנה כדי לגמר את פלה שיהא צריך לתור לראש בזה מטלוקים הפוסקים בין מחמת אנס, ע"ש, משא"כ בגי' דאפלו לא שנה כו' פוסק, וכן בשנה באמצע הענין לתור לראש ברכה לבד אין חלוק בין הפסק מחמת אנס או לא), מיהו הפיוט שכתב א"צ לתור ולומר בשחזרו בגי', אכל זכרנו ומי כמוך מאחר שהם מוטבע הברכה צריך לקרוא שנית, ואע"ג דאם שכתב א"צ לתור הבא שאני, ע"ש:

הפרשיות מצנינים מענין כפרה כו', ע"ש, ונהיאו בה"ט. וצ"ע בשערי אפרים

משנה ברורה

א (א) קורין ששה⁽¹⁾. מפני שקדושתו יותר משאר יום-טוב, שטאסר בכל מלאכה, לפיכך מוסיפין אהד, (ב) ואין מוסיפין יותר⁽²⁾: (ב) בפרשת אחרי מות. איתא בזה: כל מי שמצטער על מיתת בני אהרן או מוריד דמעות עליהם, מוחלין לו עונותיו, ובניו אינם מתים בחייו. והעקר בזה, שעל-דד"נה יפן לב לשוב מעברות שקדו - אם בארנים נפלה שלקבת, מה יעשו אובי הקרי [מט"א]: (ג) קוראים שבעה. כמו בפאר שבתות. ועין בגוגן-ארבה סימן רפב דלקבתה אין כדאי להוסיף על שבעה⁽³⁾. ואפשר במקום שנותנין העולין הרבה מעות לצדקה, המקל לא הפסידו⁽⁴⁾ [פמ"ג]: (ד) ומפטיר. בהפסדה אין אומרים "מלך מוחל וסולח", רק "ודברך אמת קיים לעד, ברוך אהה יוכי" וכו'" [ד"מ ואחרונים]: ב (ה) מילה. יוכי אומרים יוכי בריית. ואם קל בשבת (ו) אומרים יום ליבשה⁽⁵⁾: (ז) בין יוצר למוסף יוכי. והפלת שחרית קדם, שהיא תדיר, מה שאין בן מוסף (ז) אחר 'אשרי'. ויש נהגין למול קדם 'אשרי' [מ"א]. ועין באלה רבה סימן תקצא שהסכים גם-כן דכן נכון לעשות מפמה טעמים⁽⁷⁾, עין שם: (ח) במקום שארץ לצאת. בגוגן שאין ערוב ואין וכולין להביא התינוק לבית הכנסת: (ט) עד אחר חזרת

שער הציצין

(ב) מגן-אברהם ושא" (3) משה-אפרים. ועין סימן רפו: (א) ומה שאומר במעריב עוד פעם אחת בתוך סליחות לא חשיב, דלא חשיב אלא מה שאומרים בתוך תפלה: (ב) כן משמע לעיל סימן רפב שסיני א בהג"ה: (ג) ובאלה רבה פתח דיש שאין אומרים יום ליבשה. דהיי כמו הלל. עין שם. ובתשובת שואל ומשיב מ"ד חלק ב סב"ה כתב דאומרים:

באר היטב

עשו גדול, מצאתי. ה"כ שחל בשבת אין מקבלין שבת, אבל מזמור שיר ליום השבת יש לאמרו, שכנה"ג:

(ב) לקצור. וכתב בהגמ"נ שאם הוא סוף שש ידלגו א"מ, עמ"א. ומחזיב כל יחיד לומר לפחות עשרה ודוויים, ד' גד' תפלות וד' בתורת הש"ץ וב' פעמים א' במנהג וא' במעריב, כנגד י"פ שהיה מזכיר הכ"ג את השם: (ב) אחרי מות. והמצטער על מיתת בני אהרן ומוריד דמעות עליהם ביי"כ מוחלין לו עונותיו ובניו אין מתים בחייו, וזה והאר"י ז"ל. ומצוה ללמד ביי"כ משניות יומא, גם ללמד בסוף יומא הפאקרים המדברים במעלות התשובה, ע' של"ה. ואין לת"ח לעסק בתורה ולהשמיש מלהתפלל התפלות והסליחות ובקשות עם הצבור, שכנה"ג: (3) ומפטיר. בהפסדה א"א מלך מוחל וסולח רק ודברך אמת קיים לעד כו' וגו', ד"מ ואחרונים: (א) מילה. ואומרים יוכי בריית, ואם קל בשבת אומרים

[*] ואם קל בשבת כו'. ועין בסימן רפב שאין מוסיפין משום דראשי

לקרי⁽⁴⁵⁾ [נהנינו לבד הקריאת-שמע שקורין בכל יום]. וטוב שלא יצטע בקרים וחסותות המחממי, ועל-כל-פנים לא יבסה רגליו: (טו) נחוק מן הארון. פן יבוא לידי הפקה: (טז) ומי שאינו יוכי. דטעם החר השנה הוא משום שלן שם לצורך מנהג, לכן מתר לישן [הגר"א, ע"ש]. טוב ללמד ביום-הכפורים משניות מסכת יומא, גם ללמד המאמרים מסוף יומא המדברים מענין התשובה. ואין לתלמידי-חכם לעסק בתורה ולהשמיט מלומר התפלות והסליחות עם הצבור [אחרונים]:

א (א) טוב לקצור. ואם הוא סוף שש (ב) ידלגו אבינו מלפנו, כי אם יאמרו עד שעה שביעית כבר הגיע זמן המנהג: (ב) קדם שבע שעות⁽¹⁾. לקבתה ראי (ג) להיות זמיר להתחיל תפלת מוסף קדם שש שעות ומחצה על היום, לפי שבשש ומחצה הוא זמן תפלת מנהג גדולה, שעה תדיר יותר מתפלת מוסף. ומקל מקום בדיעבד אם ארע שנתאחר תפלת מוסף עד חצי שבע או אחר שבע, יש להתפלל מוסף קדם ואחר-כך מנהג⁽²⁾, אם לא שקבר הגיע זמן מנהג קטנה. וצריך כל יחיד לומר (א) עשרה ודוויים ביום-הכפורים⁽³⁾ לפחות, ארבעה בארבע תפלות וארבעה בתורת הש"ץ⁽⁴⁾, ושתי פעמים, אחד במנהג ואחד במעריב, כנגד עשר פעמים שהיה כהן גדול מזכיר את השם ביום-הכפורים:

מילואים

הַלְכוּת יוֹם הַכִּפּוּרִים סִימָן תְּרַכָּא תְּרַכְבּ

המשך מעמוד קודם

(8) ולעיל (סי' מו ס"ק יד וסי' תריב ס"ק יח) כתב שכדי להשלים למאה ברכות ביום הכיפורים, מותר לברך ולהריח בשמים, הוסיף (סי' מו שם), שגם יוכל להשלים במה שיכון לשמוע ברכות התורה והמפטיר ויענה אמן, או בברכת אשר יצר, ויתכן שבשעת הדחק יכול לצאת במה שיכון לשמוע חזרת השי"ץ. וראה מה שכתבנו לעיל (סי' מו שם וסי' רפד ס"ק ה וסי' רצ ס"ק ב).

[משנ"ב ס"ק ג]
 [ד"י הַקְּסָק קְרִיאַת הַתּוֹרָה].
 (2) וכשאינן לציבור ספר תורה, צידד הפמ"ג (משב"ז ס"ק ב) שיש לומר 'אשרי' בין מוסף למנחה.
 [משנ"ב ס"ק ה]
 [אין צריכים למלאת פנה].

הַלְכוּת יוֹם הַכִּפּוּרִים סִימָן תְּרַכָּא תְּרַכְבּ

המשך מעמוד פד

בא"א (בוטשאטש, ס"ה) משמע שגם במוצאי יום כיפור צריך אבוקה, וכן כתב הגר"ש דבילצקי (קיצור הלכות המועדים דיני מוצאי יום כיפור סי' שיש להצמיד עוד נר לנר ששבת כדי שיהיה לזה שם אבוקה.

[משנ"ב ס"ק ז]

[עֲתָה הַתְּרַמֵּי] וכו', 'שְׁלֹא הִיָּה מְעוֹלָם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים'.⁽¹⁸⁾

(12) ומטעם זה, ביאר בשעה"צ לעיל (סי' רחצ ס"ק א) את דברי השריע שם (סי' א) שכתב שבמוצאי שבת אם אין לו אור לברך עליו אין צריך לחזור אחרי זה, אבל במוצאי יום כיפור יש אומרים שצריך לחזור אחרי כן כמו אחרי עצם ההבדלה, כיון שהדלקת האור במוצאי יום כיפור היא עצמה כעין הבדלה, כיון שכל היום היה אסור בו ועכשיו הותר, ולכן צריך אור ששבת, אבל במוצאי שבת מותר לברך גם על הנר שהדליק עכשיו, ואם כן לא שייך בזה 'הבדלה'.

(13) ולהדליק נר מאור ששבת, שכתב השריע הלחן (סי'ה) שאפשר להדליק ממנו ולברך עליו, ביאר בשעה"צ לעיל (סי' רחצ ס"ק כו) שטעם הדבר הוא משום שיש באור שהדליק עכשיו קצת מהאור ששבת.

(10) והזמן שיש לאומרו במוצאי יום כיפור, הורה הגר"שז איערבך (הליכות שלמה יום הכיפורים פ"ד ארחות הלכה הע' 38) שמפני טורח הציבור מחמת התענית, יאמר כל אחד זיתן לך בביתו לאחר הבדלה, וכן האדר"ת (תפילת דוד עמ' קסז) תמה על כך שלא נהגו ביום כיפור שחל בשבת שכל אחד יאמר בביתו 'זיתן לך'. מאידך, המטה אפרים (סי'א) כתב שאומרים אותו בבית הכנסת וכמו בכל מוצאי שבת, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' רצה ס"ק ה).

[משנ"ב ס"ק ו]

לא הוּי יְכוּלִין לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וְעַכְשָׁיו הַתְּרַמֵּי.⁽¹¹⁾

(11) והאם צריך לברך על אור של אבוקה, דעת הגר"שז איערבך (שולחן שלמה סי' רחצ ס"ק ג אות א) שנראה שאין צריך אבוקה, דוקא במוצאי שבת צריך אבוקה, כיון שהעיקר הוא לזכר בריאת האור ולכן צריך ריבוי אור, מה שאין כן במוצאי יום כיפור שיעקר ההדלקה הוא להראות שהאש שהיתה אסורה עד כה הותרה, בזה אפשר שיד בנר עם פתילה אחת, והוסיף, שמי' אפילו כשמברך על נר בעל פתילה אחת, יברך בלשון רבים 'בורא מאורי האש'. מאידך,

הַלְכוּת סֶפֶה סִימָן תְּרַכָּא תְּרַכְבּ

המשך מעמוד פה

(א"ח כלל ד סי' ז) שכשרה היא, שכשם ששלג אינו נחשב כמחיצה לגבי חציצה בפני הטומאה (כמבואר במשנה באהלות פ"ח מ"ה), מפני שהוא עתיד לימס מאליו ולכן אינו נחשב אלא כאייר, כך אינו נחשב כמחיצה ותקרה כשהוא נמצא על גבי הסכך, הובאו דבריו בבאר היטב (סי' א) ובשערי תשובה (סי' א). אמנם, הקשה הערוך השלחן (סי' תרכט ס"ב) מה החילוק בין שלג לבין ירקות חרעים המחוברים לקרקע שכשהם מונחים על גבי סכך בראי פוסלים אותו, אף על פי שלענין חציצה בפני הטומאה מבואר במשנה שם שאינם חוצצים. אכן, בשו"ת גינת ורדים (שם) מבואר שבאמת הירקות אינם פוסלים את הסכך כשהם מונחים באופן שאינם חוצצים בפני הטומאה, כגון כשאינם מתקיימים לאורך זמן [וראה שו"ע לקמן (סי' תרכט ס"ב)], או שהם מחוברים לקרקע ונעים ונדים ברוח. אמנם, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פכ"ה אות יח) ששלג אינו פוסל את הסוכה מפני שהוא בטל לסכך, ואינו כורעים וירקות המחוברים לקרקע שאינם בטלים לסכך, ולכן פוסלים את הסוכה.

הערוך השלחן (שם) כתב, שמעיקר הדין יתכן ששלג המכסה את הסוכה אינו פוסל אותה, משום שהוא כשר בעצמו לסיכך שהרי הוא מין שאינו מקבל טומאה, והוא נחשב כדבר שגידולו מן הארץ בין

בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' קמא אות ב), וכן דעת הגר"שז איערבך (הליכות שלמה סוכות פ"ז ארחות הלכה הע' 56).

ובביאור הטעם שלא חלה מצות עשיית הסוכה שלשים יום קודם החג אלא רק לאחר יום הכיפורים, ביאר בשו"ת אבני נזר (שם אות יז) שעדיף להכין ולעשות את החפצא של המצוה סמוך לזמן חיובה, אלא שבמוצאי יום כיפור נחשב שהגיע זמן עשייתה, כפי שמבואר במדרש ובוהור זמן עשיית הסוכה הוא לאחר שנמחלו עונותיהם של ישראל ביום הכיפורים. והא"ר (סי' א) ביאר, שכיון שהציאה לסוכה מועילה למי שהתחייב גלות ביום הכיפורים, אין הסוכה נחשבת כמקום שהוכן עבור קיום הגלות אלא אם כן נעשתה לאחר יום הכיפורים [וראה שערי תשובה (סי' א)].

סימן תרכו

הַעוֹשֶׂה סֶפֶה תַּחַת הָאֵילָן או תַּחַת הַגֶּג

[משנ"ב ס"ק א]

דְּכַעֲנִין שֶׁתְּהֵא הַסֶּפֶה תַּחַת אֲוִיר הַשָּׁמַיִם.⁽¹⁾

(1) וסוכה המכוסה בשכבת שלג על גבי הסכך, כתב בשו"ת גינת ורדים

הלכות יום הכפורים סימן תרכב תרכב

- (י) וְהוֹרִיזוּם וְאֹמְרִים קְדִישׁ: ג' הַמְבַרְכִּין (יא) עַל הַמִּילָה בְּלֹא כּוֹס. וְיֵשׁ אֹמְרִים דְּמַבְרְכִין בְּכוֹס
- (יב) וְנוֹתְנִין (ד) לְתִינוּק הַנְּמוּל, וְכֵן נוֹהֲגִין: ד' (יג) בְּמוֹסָף 'אוֹמֵר שְׁלִיחַ-צְבוּר סֵדֵר (ה) [ס] עֲבוּדָה:
- הַגָּה וְנוֹהֲגִין (יד) לִפְלַע עַל פְּנֵיהֶם כְּשֵׁאוֹמְרִים וְהַתְּהַנִּים וְהַסֵּס, גַּם בְּצִלְעֵינוּ לְשִׁבְחָה, אֲכָל שְׁלִיחַ-צְבוּר אֶסוּר
- (1) לְעַקֵּר מִמְקוֹמָם בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה כְּדִי לִפְלַע עַל פְּנֵינוּ, (טו) וְיֵשׁ לְמַחֲזוֹת (טז) כְּדִי הַעוֹשִׂים כֵּן: ה' [סד] הַיְדוּדִי:
- (11) (יז) 'הַטְּאֵתִי עֲוִיתִי פִּשְׁעֵתִי: ו' נִתְּהַגֵּג לְדוֹר עֲדָקוֹת בְּיָוִם-הַכְּפוּרִים בְּעֵד (ח) (יח) הַמְתִּיתִם (יט) וְיִמְזְכְּרוּ

נִשְׁמוֹתֵיהֶם, (יט) דְּהַמְתִּיתִם גַּם-בֵּן יוֹשֵׁ לְהֵם כַּפָּרָה בְּיוֹם-הַכְּפוּרִים (מרידכי):

תרכב סדר תפלת מנחה, ובו ד' סעיפים:

א לְמַנְתָּה אוֹמֵר (א) 'אֲשֶׁרִי' וְבֹא לְצִיּוֹן'. וְאֵין אוֹמְרִים 'וְאֵנִי תְּפִלְתִּי' אֲפֹלוּ אִם הָלַ (ב) לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת: הַגָּה (ג) וְאֵין אֲנוּ נוֹהֲגִין לומר 'אֲשֶׁרִי' וְבֹא לְצִיּוֹן' קֹדֶם מִנְחָה (ד) בַּק קֹדֶם גְּעִילָה, וְכֵן כְּתוּב קֶצֶת בְּרִבְזָתָא (מרידכי) וְהַגִּי"מ ס"ט אַהֲבָה וְסוּף הַלְבוּת יו"כ וּכְלִיבוּ וּמְנַהֲגִים. (ה) וְאֵין אוֹמְרִים (ו) 'אֵין כְּבֹאֲלֵהֵינוּ' בְּיוֹם-כְּפוּר (מנהגים):

ח מרידכי בשם ר"י בר ששון ו טור ושאר פוסקים מהוהא תנחומי קשה דנבא ויטא ל"ו וי"ז בריבזא שם ל"ב והתקמים, טור בשם הר"ן ובה"ג וכן פלוטו ורי"ח ח מרידכי על-פי סטרי בעגלה צרופה אשר פדית אלו הפחים וכו'

באר היטב

וּס' לַיְפֹשֶׁה, עֲסִי תְּקַפֵּד: (ד) לְתִינוּק. דְּהֵינּוּ דְּמַלְבָּד מֵה שְׁנוֹתָיו לִפִּי הַתִּינוּק כְּשֵׁאוֹמֵר בְּדַמְיוֹן חַי צְרִיף לֶטֶן לֹא לְשִׁתּוֹת קֶצֶת מֵהַכּוֹס, מ"א, ע"ש. וְעַי' סִימָן תִּקְנֵט ט"ז: (ו) עֲבוּדָה. דְּעַקֵּר הַעֲבוּדָה שֶׁל כ"ג הֵיחַ בְּמוֹסָף, עַיֵן ט"ז וּמ"א: (1) לְעַקֵּר. וְכַבֵּר פֶּשֶׁט הַמְּנַהֵג שֶׁגַם הַשִּׁי"ן נּוֹפֵל עַל פְּנֵיו, לְבוֹשֵׁת. אֲבָל לֹא יַעֲקֹר רַגְלָיו, גַּם יַעֲמֵד בַּתְּחִלָּה קֶצֶת רַחוּק מֵהַתְּכָה וְכֵן נוֹהֲגִים. וְעֲסִי קֹלָא דִּישׁ לְהַשְׁתַּשּׁ עֲשִׂבִים עַל הַרְצָפָה: (11) הַטְּאֵתִי. הַחֵטָא שׁוֹגֵג, עוֹן מוֹדֵי, פֶּשֶׁע מוֹדֵי, וְצ"ל הַקָּל תְּחִלָּה: (12) הַמְתִּיתִם. וְלִכֵּן נִקְרָא יו"כ בְּלִשׁוֹן רַבִּים, רוּצָה לומר לַחִיים וְלַהַמְתִּיתִם, מְהֵרָא: (13) אֵין כְּבֹאֲלֵהֵינוּ. אֲבָל פֶּטוּם הַקְּטַרְתָּ יֵשׁ לְאֲמָרוֹ, אַחֲרוּנִים:

שערי תשובה

שער ו טעף יז ובפתחי שערם שם: [ס] עֲבוּדָה. וְכַתּוּב בְּגִיב מִ"ת סִימָן קכ: מֵה שְׁדַלְגוּ בְּמוֹסָף יו"כ מְלִבְד תְּשֵׁאת הַכְּפָרִים טוֹב עֲשׂוֹי כִּי תְּשֵׁאת הַפְּנִימִי אֵינוּ מִן הַמוֹסָפִים וְעַקֵּרוּ בִּפְי' אַחֲרֵי בְּקַרְבָּנוֹת הַיּוֹם, וְגַם אֵין פֶּרֶשׁ לְגִזְחַן זֶה בְּמִקּוֹם זֶה כִּיּוֹן שֶׁכַּבֵּר אִמְרֵי וְשֵׁנֵי הַמִּידִים כְּהַלְבֵּתִן אִף יֵאמֵר אַח"כ מְלִבְד תְּשֵׁאת הַכְּפָרִים וְעַלֵּת הַמְּמִיד כִּי וְאִשׁוּ ג' מְמִידִים יֵשׁ, וְהַאֹמְרִים אוֹתוֹ אֵין לומר רַק מְלִבְד תְּשֵׁאת הַכְּפָרִים וְלֹא יוֹמֵר, וְכֵן בְּמוֹסָף ר"ה א"ל בַּק מְלִבְד עַלֵּת הַחֹדֶשׁ וְלֹא יוֹמֵר, אֲבָל הַסִּטְמִים וְעַלֵּת הַמְּמִיד אֵינוּ נְכוּן, שֶׁכַּבֵּר אִמְרוּ וְשֵׁנֵי הַמִּידִים כְּהַלְבֵּתִם, וְדָלָא כְּהַרְמִ"א סִימָן תִּקְצָא. וְשׁוּב נִתְּשַׁבְּחֵי שְׁתַּחֲוֶה הַיְדוּדִי אֲצֵל הַמוֹסָפִים מְלִבְד תְּשֵׁאת הַכְּפָרִים, וְהַתְּכָבִים כְּפָרְקִי מֵהַלְבוּת תוֹרִים כִּי ש"מ שֶׁתְּשֵׁאת הַכְּפָרִים הַפְּנִימִי שׁוֹן קֶצֶת לְקַרְנֵן מוֹסָף, וְלִכֵּן אֵי לֹאֹ דְּמִסְתַּפְּיָנָא ה"א לומר גַּם בְּיו"כ וְשֵׁנֵי שְׁעִירִים לְכַפֵּר וְאֵין לֹא: יִסְמִי קָלַל מְלִבְד תְּשֵׁאת הַכְּפָרִים, וְכִי שְׁאֵינוּ רוּצָה לומר וְשֵׁנֵי שְׁעִירִים: פֶּטוּם מְלִבְד תְּשֵׁאת הַכְּפָרִים אֵלוֹ שֶׁלֶּשֶׁל תְּבוֹת וְלֹא יוֹמֵר, וְעַיֵן בְּדַגּוּל מְרַבָּה שַׁבָּת ג"כ שִׁיאִמְרוּ וְשֵׁנֵי שְׁעִירִים לְכַפֵּר וְלֹא יֵאמֵר מְלִבְד תְּשֵׁאת הַכְּפָרִים, וְעַיֵן בְּסִימָן תִּקְצָא מ"ש בְּשֵׁם הַדְּגוּל מְרַבָּה וּמ"ש שֵׁם. וְעַיֵן בְּט"ז סִימָן קיג שְׁאוֹמֵם שְׁמֵכִים עַל לֵבָם כְּאִמְרַת שְׁתָּאָא שְׁעוּ שְׁפִיר עֲבִד, שְׁאֵנוּ מְדַרְשִׁים עֲצֵמָנוּ כְּאֵלוֹ אֲנַחְנוּ אוֹמֵם ב"י וּמִתְקַרְטִים כ"י:

משנה ברורה

עַל הַרְצָפָה¹⁶⁶, או יחץ בטליתו: (טו) וְיֵשׁ לְמַחֲזוֹת. דְּהֵרִי שְׁנִינוּ: אֲפֹלוּ נִחַשׁ כְּרִיף עַל עַקְבּוֹ לֹא יִפְסִיק: (טז) כְּדִי הַעוֹשִׂים כֵּן. אֲבָל כְּבִר פֶּשֶׁט הַמְּנַהֵג שֶׁגַם הַשְׁלִיחַ-צְבוּר עוֹשֶׂה כֵּן¹⁶⁷, וְנִרְאֶה שֶׁהֵם סוּמְכִין דְּהִלִּיכָה לֹא מְקַרֵי פֶּסֶק [טז]. וְכַעַת פֶּשֶׁט הַמְּנַהֵג שְׁנוֹתָיו עוֹד שְׁטַעֲנָדֵע"ר לְפָנָיו, וּבְעֲבוּדָה מְסַלְקִין אוֹתוֹ הַשְׁטַעֲנָדֵע"ר (1) וְאֵין עוֹקֵר רַגְלָיו¹⁶⁸ [פמ"ג]: ה' (יז) 'הַטְּאֵתִי עֲוִיתִי פִּשְׁעֵתִי'. חֵטָא שׁוֹגֵג, עוֹן מוֹדֵי, פֶּשֶׁע מְרָד, וְצְרִיף לומר הַקָּל תְּחִלָּה¹⁶⁹: ו' (יח) הַמְתִּיתִם. וְלִכֵּן נִקְרָא יוֹם הַכְּפוּרִים' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, רוּצָה לומר, לַחִיים וְלַהַמְתִּיתִם [מנהר"י]: (יט) דְּהַמְתִּיתִם גַּם-בֵּן יוֹשֵׁ לְהֵם כַּפָּרָה בְּיוֹם-הַכְּפוּרִים¹⁷⁰. כְּשֶׁנּוֹדְרִין בְּעִבוּרָן, דְּאִמְרִינוּ אֵלוֹ הֵיחַ חַי הֵיחַ נוֹתֵן גַּם-בֵּן עֲדָקָה אֲפֹלוּ אִם הֵיחַ עֵנִי. הֵיחַ שְׁהוֹרֵ-לֵב וְרוּצָה לִפְתּוֹן, אֲבָל בְּעֲבֹרָה רַשָּׁע אֵינוּ מוֹעִיל [מ"א וּש"פ]. וְאִם הַתְּנִידָה קֹדֶם מוֹתוֹ, יֵשׁ לומר דִּישׁ לוֹ כַּפָּרָה וְכַעֲדִיק חָשׁוּב [פמ"ג]. וּמִסְתַּבְּרָא דָאִם הַבֵּן נוֹתֵן בְּעֵד אֲבִיו, בְּכָל גּוֹנֵי מוֹעִיל לְהַקָּל דִּינוֹ, דְּכָרָא מוֹנָה אֲבֵא¹⁷¹: א' (א) 'אֲשֶׁרִי'. כְּדִי (ב) לְהַפְסִיק בֵּין תְּפִלַּת מוֹסָף לְתְּפִלַּת הַמְּנַהֵג: (ב) לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת. לִפִּי (ג) שֶׁבְּשַׁבָּת אוֹמְרִים לְשִׁבְחֵי: שְׁנָאֵל, שְׁאֵף שְׁאֲכָלוּ וְשָׁחוּ מִתְּפִלָּלִים, לֹא כְּאֵמוֹת הַעוֹלָם, וְכִיּוֹם-הַכְּפוּרִים אֵין צְרִיף לָזֶה: (ג) וְאֵין אֲנוּ נוֹהֲגִין. כְּדִי (ד) לְמַהר שְׁלֹא יַעֲבֹר זְמַן הַמְּנַחָה, (ז) וְדִי בְּהַפְסֵק קְרִיאַת הַתּוֹרָה¹⁷²: (ד) בַּק קֹדֶם גְּעִילָה. כְּדִי (ה) לְהַפְסִיק בֵּין מִנְחָה לְנִעְיָלָה: (ה) וְאֵין אוֹמְרִים 'אֵין כְּבֹאֲלֵהֵינוּ'. לִפִּי שֶׁבְּשַׁבָּת אוֹמְרִים כֵּן כְּדִי לְמַלַּאת הַחֶסֶר מֵמֵאָה בְּרִבּוֹת כְּכָל יוֹם, וְכִיּוֹם-הַכְּפוּרִים אֵיכָא הַרְבֵּה שְׁכַחִים וְאֵין צְרִיכִים לְמַלַּאת כְּנֵה¹⁷³. גַּם פֶּטוּם הַקְּטַרְתָּ אֵין צְרִיף לומר, שְׁהוּא כְּלוּל

סְפַר-תּוֹרָה. לְמַקּוּמָה, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה בְּיָדוֹ לְהַנִּיחַ סְפַר-תּוֹרָה וְלְצִיאַת לַחֲוִי¹⁷⁴: (י) וְהוֹרִיזוּם וְאֹמְרִים קְדִישׁ. הַגָּה זֶה נְכוּן לְדַעַת הַמְּחַבֵּר דְּהַמִּילָה הוּא קֹדֶם 'אֲשֶׁרִי', אִם-כֵּן כְּשִׁיבּוֹאוּ יֵאמְרוּ 'אֲשֶׁרִי' וְקִדְוִישׁ, וְכַעֲדֵי קְדִישׁ זֶה קֹדֶם 'אֲשֶׁרִי', אֲבָל לְדַעַת רמ"א דְּהַמִּילָה הוּא אַחֵר 'אֲשֶׁרִי', (א) אִם-כֵּן יֵשׁ הַפְּסֵק גְּדוּל בֵּין ה'אֲשֶׁרִי' וְלְקִדְוִישׁ עַל-יְדֵי הִלִּיכָה שְׁלַחוּץ. אֲכֵן זֶה מְגִיר בְּמִקּוֹם שְׁאוֹמְרִים 'הֵיחַ רְצוּן' קֹדֶם מוֹסָף, שִׁישׁ בּוֹ כְּמָה פְּסוּקִים, וְעַלֵּיהוּ יִהְיֶה קֹדֶם קְדִישׁ, וּבְמִקּוּמוֹת שְׁאֵין אוֹמְרִים ה'הֵיחַ-רְצוּן' יֵשׁ לומר אֵינָה מְזִמּוֹר קֹדֶם אֲמִירַת הַקְּדִישׁ¹⁷⁵: ג' (יא) עַל הַמִּילָה בְּלֹא כּוֹס. רוּצָה לומר, דְּמַבְרְכִין רַק בְּרִבְזָתָא אֲשֶׁר קִדְשׁ יָדִיד מְבַטֵּן' אֲבָל לֹא הַבְּרָכָה שֶׁעַל הַכּוֹס, דְּהֵלָל צְרִיף לְטַעַם מִשָּׁה וְאֵי אֲפֶשֶׁר בְּיוֹם-הַכְּפוּרִים¹⁷⁶, וְלִפְתֵן לְתִינוּקוֹת לְשִׁתּוֹת גַּם-בֵּן אֵין כְּדָאִי, דְּחִישִׁינֵן דְּלִמָּא אֲנִי לְמַסְרַךְ עַל-יְדֵי-הָהּ לְשִׁתּוֹת תְּמִיד בְּיוֹם-הַכְּפוּרִים. וְרַשָּׁאי לְמַצֵּץ הַדָּם כְּדָרְכּוּ בַּחל"ה¹⁷⁷, וְהַנּוֹהֲגִים לְמַצֵּץ בֵּינָן אֵין יִזְלַפוּ בִּפְהֵי, וְלֹא בְּמוֹף מֵשׁוּם חֲשֵׁשׁ סְחִיטָה, רַק וְזַלְפוּ בַּיָּד לְכַד נִמְטָה אֲפִרִּים: (יב) וְנוֹתְנִין לְתִינוּק הַנְּמוּל. רוּצָה לומר, מְלִבְד (ד) מֵה שְׁנוֹתָיו בְּפִי הַתִּינוּק כְּשֵׁאוֹמֵר 'בְּדַמְיוֹן חַי', צְרִיף לֶטֶן לֹא לְשִׁתּוֹת קֶצֶת מִן הַכּוֹס¹⁷⁸, דָּאִם לֹא-כֵּן אֵיכָא גְּנָאִי לְהַכּוֹס [מ"א]. וְאֵם פְּלִין אֲשֶׁר הִיזְלַדֵּת (א) וְהִיזְלַדֵּת חוֹלְהָ כַּעֲנֵן שְׁמַתְרָת לְאֲכָל, כִּבּוֹל לְהוֹצִיאָהּ, (1) וְגַם יֵאמֵר לֵה שְׁתְּכֵבֵן לְצִיאַת בְּכַרְכְּתוֹ וְתַשְׁתָּה מִמְּנוּ¹⁷⁹: ד' (יג) בְּמוֹסָף וְכוּ'. דְּעַקֵּר עֲבוּדָה שֶׁל כֵּהֵן גְּדוּל הֵיחַ בְּמוֹסָף, וְלִכְפֵּר אֲנוּ אוֹמְרִים גַּם-כֵּן כְּדִי לְקַיֵּם 'וְיִשְׁלַמְתָּה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ': (יד) לִפְלַע עַל פְּנֵיהֶם¹⁸⁰. וְעַיֵן סִימָן קֹלָא, דִּישׁ לְהַשְׁתַּשּׁ עֲשִׂבִים עַל הַרְצָפָה¹⁸¹ מֵשׁוּם דְּאִסוּר לְשַׁטַּח אִפּוּי

שער הציון

(1) משה אפרים: (ד) מגן אברהם וש"א: (ה) משה אפרים. וכתב דזה צריך יותר מנתינה לתינוק הנמוול, עין שם: (1) שם. והוא שמשמע הבנה ולא תפסיק בין שמיעת התבונה לשלתי הכוס: (1) ושמש הפקטת מגביהו ומעמידו על רגליו בענין שלא יצטרך לעקר רגליו ממקומו: (6) בית יוסף: (3) טור: (ג) מרידכי: (ד) כליבו: (ה) הגהות מינמוני:

הִלְכוֹת יוֹם הַכַּפּוּרִים סִימָן תְּרַכָּא תְּרַכָּב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ט]

בְּיָדוֹן לְהַנִּיחַ סִפְר־תּוֹרָה וְלִצְאָתָּ לַחֻץ⁸.

8 אבל אם אין כל הציבור יוצא, ונשאר מניין אנשים בבית הכנסת, כתב האלף המגן (על המטה אפרים ס"ק ו) שאפשר לצאת אפילו שלא החזירו את ספר התורה למקומו. אכן, דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני ראש השנה עמ' עט) לענין ציבור היוצא בראש השנה מבית הכנסת להפסקה בין קריאת התורה לתקיעות, שאם רוב הציבור יוצאים, יש להחזיר תחילה את ספרי התורה למקומם, ולכאורה משמע כך גם במשנ"ב לעיל (סי' קמט ס"ק ב). מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (הליכות והנהגות תשרי עמ' 6) שבראש השנה שיוצאים הציבור להפסקה, אין צריך שישארו מניין אנשים, ומספיק לכסות את ספרי התורה שמונחים על גבי הבימה.

[משנ"ב ס"ק י]

י' לומר אֵיזָה מְזֻמָּר קָדָם אֲמִידַת הַקְּדוּשָׁה⁹.

9 כאן כתב שיאמר איזה מזמור קודם הקדיש, וכן כתב לעיל (סי' רל"ד ס"ק ד). אכן, לעיל (סי' נה ס"ק ב) כתב שיאמר איזה מזמור או שלשה פסוקים, ולעיל (סי' נג ס"ק יא וסי' תקפ"א ס"ק ד) כתב שיאמר על כל פנים שלשה פסוקים.

[משנ"ב ס"ק יא]

בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים¹⁰ וכו', וְנִשְׂאֵי לְמִצְוַת הַדָּם כְּדָרְכּוֹ בְּהַלְלִי¹¹.

10 ולענין ברית מילה בתשעה באב, כתב השו"ע לעיל (סי' תקנט ס"ז) שאם היולדת לא נמצאת אפשר לתת לקטן לשתות, וכתב במשנ"ב שם (ס"ק ל), שכתבו הפוסקים שלא חוששים שיתרגל לשתות בתשעה באב כשיגדל, שכיון שברית בתשעה באב אינו דבר קבוע, אין לחוש שיתרגל לשתות בתשעה באב. ובטעם הדבר שיש לחלק בין תשעה באב ליום כיפור, כתב המג"א (שם) שכיון שתשעה באב הוא מדרבנן, לא מחמירים בו כל כך כמו ביום כיפור שהוא מדאורייתא שמחמירים בו אפילו דבר שאינו מצוי. וראה מה שכתבנו לעיל (סי' יסט ס"ק א).

11 ואם המוהל רוצה לשטוף את הפה קודם המציצה כדי למנוע זיהום לתינוק, הורה הגר"ש אלישיב (נטעי גבריאל יום כיפור עמ' שעה) שמוותר לו לשטוף רק בחומר מר שאין בו טעם.

ולאחר הברית אם רוצה המוהל לשטוף את הפה מהלכלוך של הדם מחמת המציצה, הורה הגר"ש אלישיב (אוצר הברית ח"א עמ' רסז) שאסור.

[משנ"ב ס"ק יב]

לְשִׁתּוֹת קִצָּת מִן הַכּוֹס¹² וכו', וְתִשְׁתֶּה מִמֶּנּוּ¹³.

12 ואף שכתב השו"ע לעיל (סי' קצ"ג) שכל דבר שצריך כוס צריך לשתות ממנו כמלא לזמיו, ביאר הט"ז (יו"ד סי' רסה ס"ק י) שכל זה דוקא כשצריך כוס מדברי הגמ', אבל כאן הטעם שצריך כוס הוא רק כיון שאין אומרים שירה אלא על היין, לכן מספיק שיטעום כל שהוא.

ובטעם הדבר שמספיק שהתינוק ישתה, אף שלענין קידוש בבית הכנסת בליל שבת כתב לעיל (סי' רסט ס"ק א) שאם יתן לקטן שלא הגיע לחינוך תהיה ברכת המבכר לבטלה, כתב המג"א (שם) ס"ק א) שמ"מ בברית המילה כיון שהברכה היא עבור התינוק עצמו, די במה שהקטן עצמו שותה.

13 עוד פרטים בנדון זה, ראה בהליכות שלמה (יום הכיפורים פ"ו ס"ח, ובארחות הלכה שם הע' 39), וכן בכף החיים (ס"ק יז).

[משנ"ב ס"ק יז]

לְפָלַעַל עַל פְּנֵיהֶם¹⁴ וכו', עֲשִׂים עַל הַרְצָפָה¹⁵ וכו', אֶפְיוֹ עַל הַרְצָפָה¹⁶.

14 ואם אחד מהמתפללים עדיין אומר פיוטים והציבור כבר נופל על פניו, כתב המטה אפרים (ס"א) שיפסיק בתפילתו ויפול יחד עם הציבור, וראיה לזה כתב האלף למטה (שם ס"ק יג) מדברי השו"ע לעיל (סי' קט ס"א) שיש לכרוע עם הציבור ב'מודיים'.

ומה שנהגו שהש"ץ כורע לאחר שהציבור כרע, כתב בשו"ת לבושי מרדכי (על כל ד' חלקי שו"ע סי' ב) שכיון שאין זה חיוב אלא רק לזכר מה שהיה בבית המקדש שהכהנים והעם היו משתחוים, אין הש"ץ צריך לכרוע בשווה עם הציבור. והביא שהבין מדברי המטה אפרים (הנ"ל) שגם הש"ץ צריך לכרוע עם הציבור, ותמה על דברו שלא ראה שנהגים כן. ובשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' לז) ביאר שאף המטה אפרים לא כתב כן על הש"ץ, אלא על היחיד שעדיין לא הגיע למקום שכורעים, שעליו לכרוע עם הציבור. וסיים, שהוא לעצמו הנהיג שמזהות טוב יכרע הש"ץ יחד עם הציבור, וכן כתב בשו"ת בנין שלמה (ח"א סי' מב) בשם אחיו, שיש לש"ץ לכרוע בשווה עם הציבור. דעת הגר"ש אלישיב (ישא יוסף או"ח ח"ב סי' קנג) שאף שהמנהג לכרוע קודם הש"ץ, אך גם במקומות שכורע הש"ץ עם הציבור אין בזה חיסרון, ומ"מ אין ראוי שחלק מהציבור יכרעו עם הש"ץ וחלק יכרעו לפניו, כיון שיש בזה סרך של ילא תתגודדו'.

15 ולענין שטיח שקבוע ברצפת בית הכנסת, הורה הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ט סי' ח) שנראה שמעיקר הדין מותר להשתחוות על גביו, אך המנהג להחמיר בזה, אולם כשיש שטיח שהוא לנוי ורגילים להוציאו מפעם לפעם לנקותו, אין צורך להפסיק בדבר אחר, והוסיף (שם ארחות הלכה הע' 26) שמ"מ אם נוהגים להחמיר גם בזה, אין אני אומר לשנות ממנהגם. מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (הליכות והנהגות תשרי עמ' 20) שגם שטיח המחובר לקרקע בקביעות נחשב להפסק, ומותר להשתחוות עליו.

16 וההפסק בינו לבין הקרקע, כתב המטה אפרים (ס"ד) שצריך להיות בין הפנים לקרקע, וכן כתב ברמב"ם (פ"ו מהל' עבודה זרה ה"ז).

וכשאין לו במה להפסיק בינו לקרקע, כתב הרמ"א לעיל (סי' קלא ס"ח) ובמשנ"ב שם (ס"ק מ) ובשעה"צ שם (ס"ק מד) שאם נוטה קצת על צדו, אין איסור לכרוע.

[משנ"ב ס"ק טז]

הַשְּׁלִיחַ-צְבוּר עוֹשֶׂה כְּ¹⁷ וכו', נֶאֱמַר עוֹרֵךְ וְנִגְלִי¹⁸.

17 וש"ץ שאינו יכול לכרוע מחמת זקנותו, הורה הגר"ש אלישיב (פניני תפלה עמ' פד) שיכול להתפלל כרגיל, ואת הקטע של 'הכהנים והעם' וכו' יאמר אחר בקול רם, ולא מפני שצריך שאחר יאמר, אלא בשביל הסדר הטוב.

18 ואם לא נתנו לפני הש"ץ סטנדר נוסף ואין לו אפשרות לכרוע אלא אם כן יזוז ממקומו, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פמ"ה הע' ריא) שיש לסמוך על הט"ז הנ"ל, שהליכה לצורך זה לא נקראת הפסק.

[משנ"ב ס"ק יז]

וְצִרְיָן לֹמֵר הֶקְלָה תְּהַלְּהוּ¹⁹.

19 ולכן גם לענין אמירת אבינו מלכנו, כתב לעיל (סי' תקפ"ד ס"ק ג) שיש לומר מזה והעבר 'חטאינו ופשעינו', כיון שפשע חמור הרבה מחטא, וצריך לבקש על הקל בתחילה. וכן לענין הנוסח של

מילואים

הַלְבוּת יוֹם הַכְּפוּרִים סִימָן תְּרִיט תְּרַכָּא

המשך מעמוד פב

[משנ"ב ס"ק ה]

ואם תל' קשבת אומרים 'יום ליבשה'.

5) וכן כושי ברית בראש השנה שחל בשבת, כתב לעיל (סי' תקפד ס"ק יב) שאומרים 'יום ליבשה' לפני סיום ברכת 'גאל ישראל', כיון שהוא שבת על המילה. ויש לאומרו לפני סיום ברכת 'גאל ישראל', כמבואר לעיל (שם) ובלבוש (כאן ס"ב). ומטעם זה ביאר המטה אפרים (באלף למטה ס"ק א) שדוקא כשחל בשבת נהגים לאומרו, אבל כשחל ראש השנה ביום חול אין אומרים אותו, על פי מה שכתב המג"א (סי' תקפד ס"ק ז) שבשבת אין לחוש כל כך לסמיכות

גאולה לתפילה, ולכן אפשר להפסיק שם גם כדי לומר 'יום ליבשה'.

[משנ"ב ס"ק ז]

למול ק'ם 'אשרי' וכו', לעשות מ'מ'ם ט'עמים'.

6) וכן אמירת 'יזכור', כתב האי"א (בוטשאטש, סי' ב) שיש לומר אחרי הברית.

7) וכשיש ברית בראש השנה שחל בשבת, כתב לעיל (סי' תקפד ס"ק יב) שתי דעות האם למול קודם 'אשרי', וכתב שהטעם שיש למול קודם 'אשרי' הוא כדי שלא יהיה הפסק גדול בין 'אשרי' לקדיש שמוטב עליו.

הַלְבוּת יוֹם הַכְּפוּרִים סִימָן תְּרַכָּא תְּרַכָּב

המשך מעמוד 164

מאידך, הגשר החיים (שם ס"ק ז) כתב שאף בשנה הראשונה מזכירים נשמות, ואפילו בשבת הראשון לפטירתם, כשיום טוב דחה את האבלות מזכירים נשמות, אך אם מת בחג ועדיין לא נקבר, אין מזכירים נשמות. וכן משמע בפמ"ג (סי' תקמו א"א ס"ק ב) שאף בשנה הראשונה יש לומר, וכן מבואר בלבוש (יו"ד סי' שמו ס"ג). ובשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ד סי' טא אות י) כתב שמי שדחה להזכיר נשמות הוריו אפילו בשנה הראשונה אין למחות בידו, משום שאדרבה הדין עמו. ודעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פט"ז דבר הלכה אות ח) שכל הטעם שלא אומרים בשנה הראשונה הוא משום שלולים לבוא לידי בכיה יתירה ויש בזה הפרעה בשמחת החג, לפיכך היודע שיוכל להתגבר ולא לבכות, יאמר אף בשנה הראשונה.

האם מותר לומר 'יזכור' ביחידות, בשו"ת דהאי השדה (סי' יב) והגשר החיים (שם ס"ק ו) כתבו שיוכל לומר, וכן כתב הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה שם אות ט) שכיון שהוא רק מנהג אין חיוב להקפיד לאומרו במנין, ומימ' לכתחילה אין לזלזל בזה אלא יש לאומרו דוקא בציבור. וכן דעת הגר"ש אלישיב (ספר הזכרון מבקשי תורה לגר"ש אויערבך עמ' תנד). והוסיף, שלכן אשה שאינה יכולה לבוא לבית הכנסת לאמירת 'יזכור', תאמר בביתה ביחידות.

21) ואם לא יתן לצדקה את מה שנדר, כתב השערי חיים (על שערי אפרים שערי י ס"ק לח) בשם ספר קב הישר (פפ"ו) שחט ושלום עלול שיהפוך עליו את הנשמה שנדר בעדה למקטרג, והוסיף בשם התרומת הדרשן, שנהג שבימים המחרת לא טעם כלום עד ששילם את מה שנדר בעד הנשמות, ובספר דרכי חיים ושלום (אות תקו) כתב שמד' במצאי יום טוב שילם לצדקה מה שנדר.

סִימָן תְּרַכָּב

סִימָן תְּפִלַּת מְנַחֵה

[משנ"ב ס"ק א]

ק'י להפסיק בין תְּפִלַּת מוֹסֵף.

1) ולענין אמירת 'לוד' ה' אורי' נגד לאחר תפילת מוסף, כתב האדר"ת (תפלת דוד נפש דוד עמ' קמה) שכיון שעיקרו ניתקן על פי המדרש 'אורי' זה ראש השנה וישעיהו זה יום כיפור, אם כן דאי ראי לאומרו ביום כיפור, ותמה על המקומות שלא נהגו לאומרו, והוסיף, שהוא תיקן שיאמרוהו ביום כיפור, וכן מבואר במטה אפרים (סי' תריט סמ"ז) שנהגים לאומרו ביום כיפור.

על חטא', כתב לעיל (סי' תרו ס"ק יא) שצריך לומר 'בסתר ובגלוי' וכן 'בשגה ובודוק', משום שיש להקדים את הקל לחמור, אלא שהוסיף, שהמטה אפרים (שם ס"ב) כתב שאין לשנות מהנוסח שכתוב בסידורים, כיון שלא כדאי להוציא את עצמו מן הכלל אפילו באמירת 'על חטא'. ובספר בירור הלכה (סי' תקפד ס"א) העיר מתפילת עמידה של יום כיפור שאומרים בה 'מחה והעבר פשעינו וחסאתינו מנגד עיניך' ולא מקדימים את הקל לחמור.

[משנ"ב ס"ק יט]

כְּפָרָה בְּיוֹם-הַכְּפוּרִים²⁰ וכו', דְּבָרָא מְזַכֵּה אֲבָא²¹.

20) ומלבד תפילת 'יזכור' תיקנו לומר גם 'קל מלא רחמים', וביאר הגשר החיים (ח"א פלי"א אות ב ס"ק ג) שתפילת 'יזכור' נתקנה לכל יחיד ויחיד לאומרה לעילוי נשמת קרוביו, ותפילת 'קל מלא רחמים' נתקנה לאומרה על ידי השי"ך.

ולגבי להזכיר שמות של קטנים, הביא הגשר החיים (שם ס"ק ח) דעת בזה, שיש נהגים שלא להזכיר ילד שנפטר פחות מבן י"ג שנים, ויש שלא מזכירים פחות מבן עשרים, וסיים שרבים מזכירים אפילו קטן שלא הגיע לכלל דעת, משום שלילדים אלו חשבונות מגלגולים קודמים.

ולהזכיר את רבותיו שאינם קרוביו [למי שכבר אומר על קרוביו], במנהגי מהר"ל (הליכות יום כיפור אות יד) כתב שהמהר"ל נהג להזכיר את כל רבותיו שלמד אצלם, וכן הביא הקצה המטה (על מטה אפרים ס"ק ד) בשם שו"ת חבר בן חיים (דף קי) שנהג להזכיר את רבו החתם סופר.

הטעם שנהגים שמי שיש לו הורים ולא אומר 'יזכור' יוצא מבית הכנסת, כתבו השערי אפרים (בפתחי שערים עמ' י סל"ב) והגשר החיים (שם אות ד) שאם כולם יאמרו הם ישתקו נראה כהתגודדות, וגם שיש לחוש לעין הרע שכל הציבור אומרים 'יזכור' ואלו עומדים ושותקים, והארחות חיים (ספינקא, סי' תרסח ס"ק ז) כתב שיש לחוש שיאמר עמהם, וברית כרותה לשפתיים.

ולענין אמירת 'יזכור' בשנה הראשונה לפטירת אביו או אמו, כתב הקצו"ש (סי' קלג סכ"א) שנהגים שאין אומרים ויחזאים מבית הכנסת, והוסיף, שטעם הדבר מבואר בספר כרם שלמה (סי' תרסח), ושם כתב שאין המת משתבח מהלב אלא לאחר שנים עשר חודש, ויש חשש שלעולים הם לעורר לבכי ולגרום בלבול וצער ביום טוב. ודעת החו"א (דינים והנהגות פ"ח אות ג וארחות רבנו ח"י עמ' רה) שבשנה הראשונה אינו אומר 'יזכור', אך לא צריך לצאת מבית הכנסת, כיון שכל הטעם שצריך לצאת הוא משום עין הרע [ראה לעיל] וכאן לא שייך טעם זה.

מילואים

הלכות יום הכפורים סימן תרכא תרכב

המשך מעמוד קודם

3) ולעיל (סי' מו ס"ק יד וסי' תריב ס"ק יח) כתב שכדי להשלים למאה ברכות ביום הכיפורים, מותר לברך ולהריח בשמים, והוסיף (סי' מו שם). שגם יוכל להשלים במה שיכון לשמוע ברכות התורה והמפטור וענה אמן, או בברכת אשר יצר, ויתכן שבשעת הדחק יכול לצאת במה שיכון לשמוע חזרת השי"ן. וראה מה שכתבנו לעיל (סי' מו שם וסי' רפד ס"ק ה וסי' רצ ס"ק ב).

[משנ"ב ס"ק ג] ודי בקפסק קריאת התורה.²
2) וכשאין לציבור ספר תורה, צידד הפמ"ג (משנ"ב ס"ק ב) שיש לומר 'אשרי' בין מוסף למנחה.
[משנ"ב ס"ק ה] ואין צריכים למלאת כְּזֶה.³

הלכות יום הכפורים סימן תרכג תרכד

המשך מעמוד פד

בא"א (בוטשאטש, ס"ה) משמע שגם במוצאי יום כיפור צריך אבוקה, וכן כתב הגר"ש דבילצקי (קיצור הלכות המועדים דיני מוצאי יום כיפור ס"ע) שיש להצמיד עוד נר לנר ששבת כדי שיהיה לזה שם אבוקה.

[משנ"ב ס"ק ז] וְעָתָה הִתְרַם¹² וכו', שְׁלֵא הִנֵּה מְעוֹלִים בְּיוֹם הַכְּפוּרִים¹³.
12) ומטעם זה, ביאר בשעה"צ לעיל (סי' רחצ ס"ק א) את דברי השריע שם (ס"א) שכתב שבמוצאי שבת אם אין לו אור לברך עליו אין צריך לחזור אחרי זה, אבל במוצאי יום כיפור יש אומרים שצריך לחזור אחריו כמו אחרי עצם ההבדלה, כיון שהדלקת האור במוצאי יום כיפור היא עצמה כעין הבדלה, כיון שכל היום היה אסור בו ועכשיו הותר, ולכן צריך אור ששבת, אבל במוצאי שבת מותר לברך גם על הנר שהדליק עכשיו, ואם כן לא שייך בזה 'הבדלה'.
13) ולהדליק נר מאור ששבת, שכתב השריע להלן (ס"ה) שאפשר להדליק ממנו ולברך עליו, ביאר בשעה"צ לעיל (סי' רחצ ס"ק ב) שטעם הדבר הוא משום שיש באור שהדליק עכשיו קצת מהאור ששבת.

10) והזמן שיש לאומרו במוצאי יום כיפור, הורה הגר"ש איערבך (הליכות שלמה יום הכיפורים פ"ד ארחות הלכה הע' 38) שמפני טורח הציבור מחמת התענית, יאמר כל אחד ויתן לך' בביתו לאחר הבדלה, וכן האדר"ת (תפילת דוד עמ' קסז) תמה על כך שלא נהגו ביום כיפור שחל בשבת שכל אחד יאמר בביתו ויתן לך'. מאידך, המטה אפרים (ס"א) כתב שאומרים אותו בבית הכנסת וכמו בכל מוצאי שבת, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' רצה ס"ק ה).

[משנ"ב ס"ק ו] לא היו יכולין להשתמש בו וְעָשָׂה הַתֵּר לזו.¹¹
11) והאם צריך לברך על אור של אבוקה, דעת הגר"ש איערבך (שולחן שלמה סי' רחצ ס"ק ג אות א) שנראה שאין צריך אבוקה, דוקא במוצאי שבת צריך אבוקה, כיון שהעיקר הוא לזכר בריאת האור ולכן צריך ריבוי אור, מה שאין כן במוצאי יום כיפור שעיקר ההדלקה הוא להראות שהאש שהיתה אסורה עד כה הותרה, בזה אפשר שיד בנר עם פתילה אחת, והוסיף, שמ"מ אפילו כשמברך על נר בעל פתילה אחת, יברך בלשון רבים 'בורא מאורי האש'. מאידך,

הלכות ספּה סימן תרכה תרכו

המשך מעמוד פה

(א"ח כלל ד סי' ז) שכשרה דיא, שכשם ששלג אינו נחשב כמחיצה לגבי חציצה בפני הטומאה (כמבואר במשנה באהלות פ"ח מ"ה), מפני שהוא עתיד לימט מאליו ולכן אינו נחשב אלא כאור, כך אינו נחשב כמחיצה ותקרה כשהוא נמצא על גבי הסכך, והובאו דבריו בבאר היטב (ס"ק א) ובשערי תשובה (ס"ק א). אמנם, הקשה הערוך השלחן (סי' תרכט ס"ב) מה החילוק בין שלג לבין ירקות חרעים המחוברים לקרקע שכשהם מונחים על גבי סכך בודאי פוסלים אותו, אף על פי שלענין חציצה בפני הטומאה מבואר במשנה שם שאינם חוצצים. אכן, בשו"ת גינת ורדים (שם) מבואר שבאמת הירקות אינם פוסלים את הסכך כשהם מונחים באופן שאינם חוצצים בפני הטומאה, כגון כשאינם מתקיימים לאורך זמן [וראה ש"ע לקמן (סי' תרכט ס"ב)]. או שהם מחוברים לקרקע ונעים ונדים ברוח. אמנם, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האישי ח"ג פכ"ה אות יח) ששלג אינו פוסל את הסוכה מפני שהוא בטל לסכך, ואינו כורעים וירקות המחוברים לקרקע שאינם בטלים לסכך, ולכן פוסלים את הסוכה.

הערוך השלחן (שם) כתב, שמעיקר הדין יתכן ששלג המכסה את הסוכה אינו פוסל אותה, משום שהוא כשר בעצמו לסיכך שהרי הוא מין שאינו מקבל טומאה, והוא נחשב כדבר שגידולו מן הארץ כיון

בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' קמא אות ב), וכן דעת הגר"ש איערבך (הליכות שלמה סוכות פ"ו ארחות הלכה הע' 56).
ובביאור הטעם שלא חלה מצות עשיית הסוכה שלשים יום קודם החג אלא רק לאחר יום הכיפורים, ביאר בשו"ת אבני נזר (שם אות יז) שעדיף להכין ולעשות את החפצא של המצוה סמוך לזמן חיובה, אלא שבמוצאי יום כיפור נחשב שהגיע זמן עשייתה, כפי שמבואר במדרש ובוחר שזמן עשיית הסוכה הוא לאחר שנמחלו עונותיהם של ישראל ביום הכיפורים. והא"ר (ס"ק א) ביאר, שכיון שהציאה לסוכה מועילה למי שהתחייב גלות ביום הכיפורים, אין הסוכה נחשבת כמקום שהוכן עבור קיום הגלות אלא אם כן נעשתה לאחר יום הכיפורים [וראה שערי תשובה (ס"ק א)].

סימן תרכו

העושה ספּה תחת האילן או תחת הגג

[משנ"ב ס"ק א] וְעֵינֵינוּ שְׁתָּה אֶת הַסֵּפֶה תַּחַת אֲוִיר הַשָּׁמַיִם.¹⁴
1) וסוכה המכוסה בשכבת שלג על גבי הסכך, כתב בשרית גינת ורדים